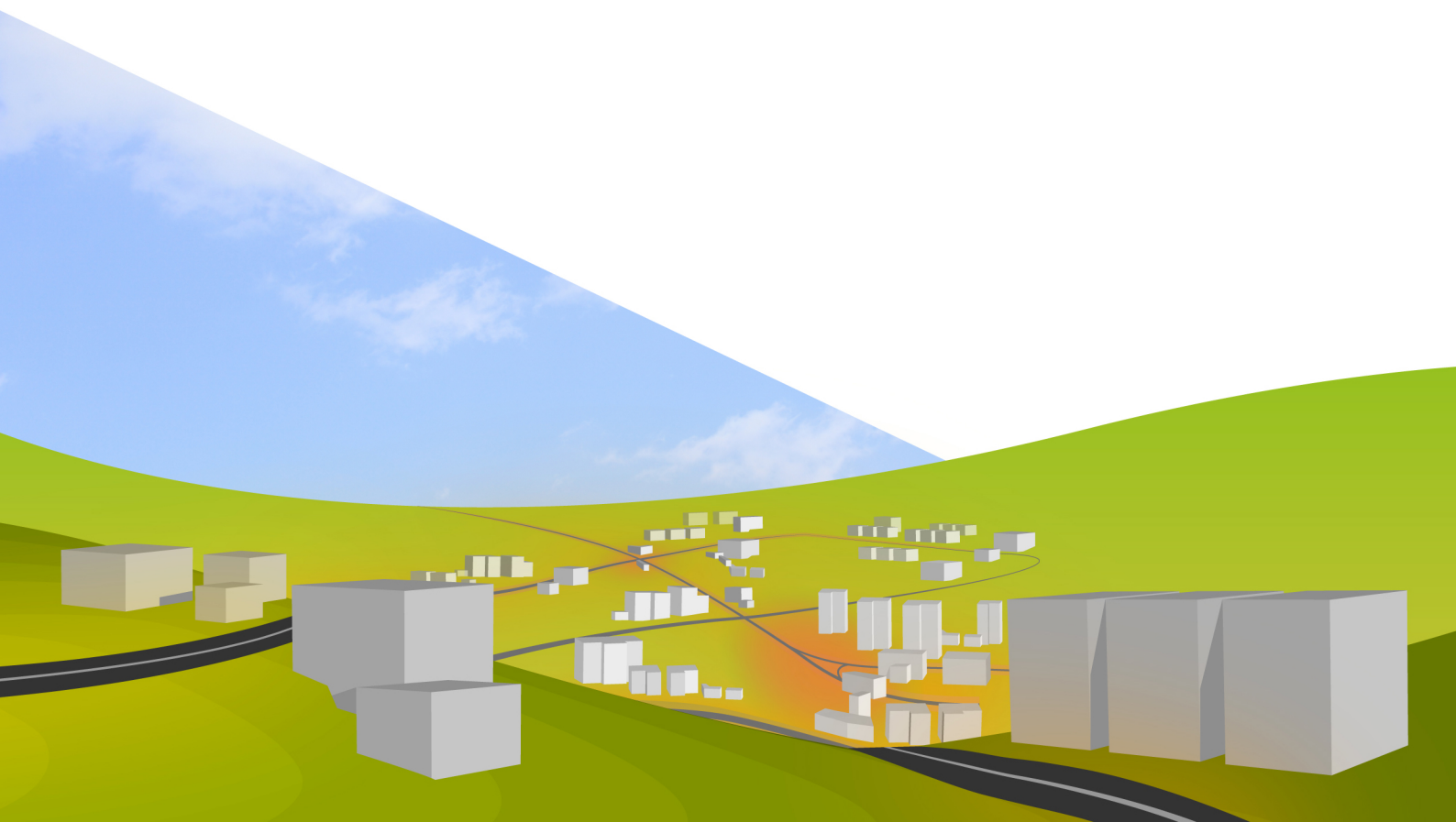

SEGÉDLET

*a stratégiai zajtérképekre épülő
intézkedési tervek készítéséhez*

SEGÉDLET

a stratégiai zajtérképekre épülő intézkedési tervek készítéséhez

ÖSSZEFOGLALÁS

I. Bevezetés

Az elmúlt két évszázadra fokozottan jellemző urbanizáció a lakosság zajterhelését ugrásszerűen megnövelte.

A zajpanaszok egész Európában azt mutatják, hogy a városi lakosság jelentős része a zajt – a légszennyezettség után – a második legsúlyosabb környezeti ártalomnak tartja.

A környezeti zaj elleni küzdelem hiányosságait ismerte fel az Európai Bizottság, amikor 1996. novemberében kibocsátotta a közösségi zajpolitikáról szóló un. „Zöld Könyv”-ét (a dokumentum [itt](#) érhető el), melyben az addig megtett intézkedéseket és azok eredményeit tekintették át.

Ennek az új politikának az eredménye egy olyan keretszabályozás megalkotása lett, amely a környezeti zaj kezelésére vonatkozó kötelező előírásokat tartalmazza. Az ezt magába foglaló 2002/49/EK irányelvet 2002. június 25-én fogadták el, kihirdetésére 2002. július 18-án került sor.

Az új szabályozás legfőbb eleme és lényege, hogy első lépésben un. stratégiai zajtérképeket kell készíteniük a tagállamoknak a területükön található, meghatározott kritériumok szerinti

- = nagyvárosi agglomerációkra
- = nagy forgalmú közutakra
- = nagy forgalmú vasútvonalakra
- = és nagy forgalmú repülőterekre.

Ezek a stratégiai zajtérképek a jelentős zajforrások, zajforrás-csoportok (közút, vasút, üzemi forrás, repülési zaj) által okozott terhelésen kívül információkat szolgáltatnak a zaj által érintett lakosság, lakóépületek, érzékeny intézmények (kórházak, iskolák stb.) érintettségére vonatkozóan is.

Ez azonban csak az első lépés a környezeti zaj kezelésével kapcsolatban, mely megteremti az alapot és a lehetőséget arra, hogy felépítsük a lehető leghatékonyabb közép- és hosszú távú zajcsökkentési terveket.

Az irányelv – és a hazai szabályozás is – ezért a stratégiai zajtérképek elkészítésének kötelezettségén túl előírja az ún. „intézkedési tervek” készítésének kötelezettségét is.

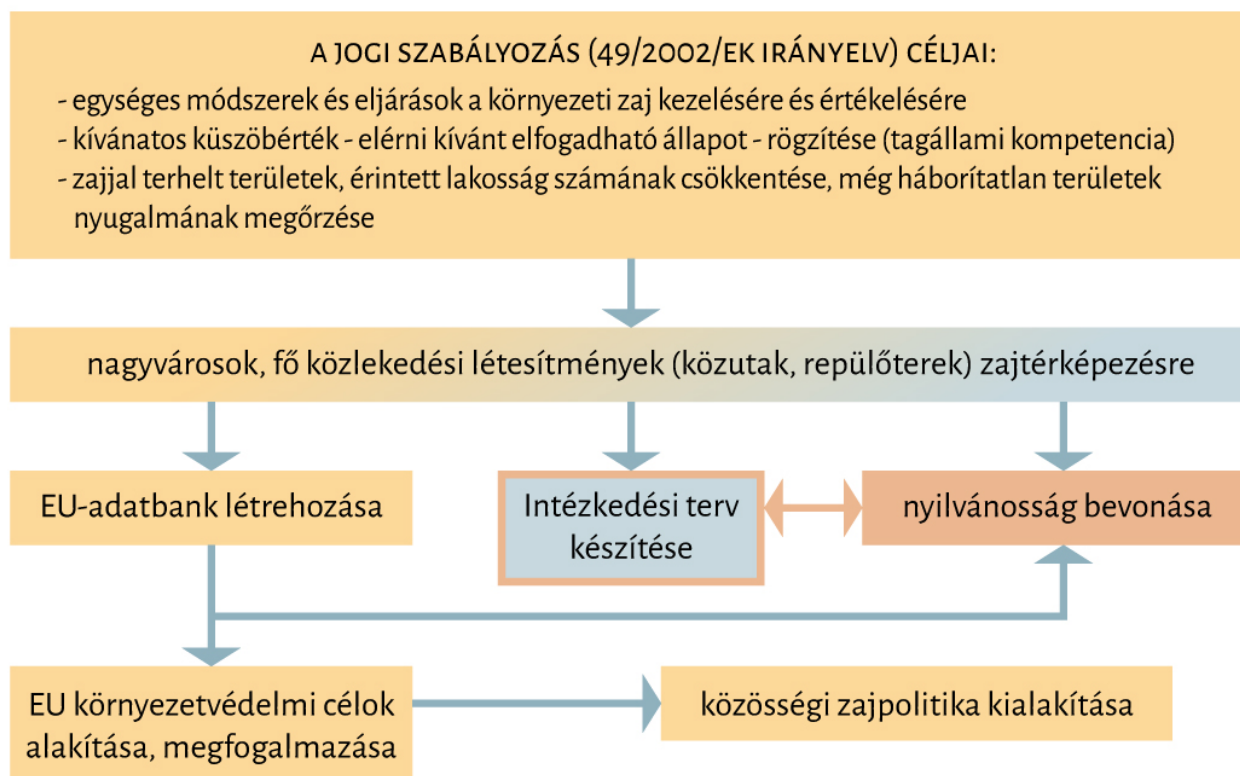
A szabályozás ezen két eleme (stratégiai zajtérkép és intézkedési terv) egymással szoros egységet alkot, a vonatkozó jogszabályok minden esetben együttesen, egymásra épülve tartalmazzák mindkét elemet – a stratégiai zajtérképek és az intézkedési tervek elkészítésének kötelezettségét.

Nem lehet intézkedési tervet készíteni stratégiai zajtérkép nélkül – illetve nincs értelme a stratégiai zajtérképnek önmagában, intézkedési terv készítése nélkül!

Az uniós tagállamok irányelvben foglalt kötelezettsége, hogy az előírásokat jogrendjükbe beépítsék, illetve az is, hogy a megadott kritériumok szerinti stratégiai zajtérképeket, intézkedési terveket (jogszabályban előírt tartalommal, 5 évente megújítva) adott határidőre elkészítsék, arról a Bizottság részére információkat szolgáltatassanak.

Az irányelvben rögzített eljárás valamennyi elemének végrehajtásával teljesíthető az az európai szintű stratégia, amellyel valóban eredményesen vehetjük fel a küzdelmet a környezeti zajszennyezéssel szemben.

Az alábbi áttekintő ábrán a környezeti zaj értékeléséről és kezeléséről szóló szabályozás céljait és főbb elemeit foglaljuk össze:

II. Hazai szabályozásról

A stratégiai zajtérképek és intézkedési tervek készítésének kötelezettségét a 280/2004. (X. 20.) Kormányrendelet (továbbiakban: KR) írja elő. Aktuális, hatályban levő változata [ide kattintva](#) érhető el.

A jogszabály előírásai szerint a 100 ezer lakosszám feletti városok stratégiai zajtérképei elkészítésének kötelezettje a környezetvédelemért felelős miniszter által kijelölt, irányítása alatt álló költségvetési szerv vagy a tulajdonosi joggyakorlása alatt álló gazdálkodó szervezet lett. Jelenleg – a 2017. évi miniszteri kijelölés után – a **HERMAN OTTÓ INTÉZET NONPROFIT KFT.** látja el kötelezettként ezen feladatokat.

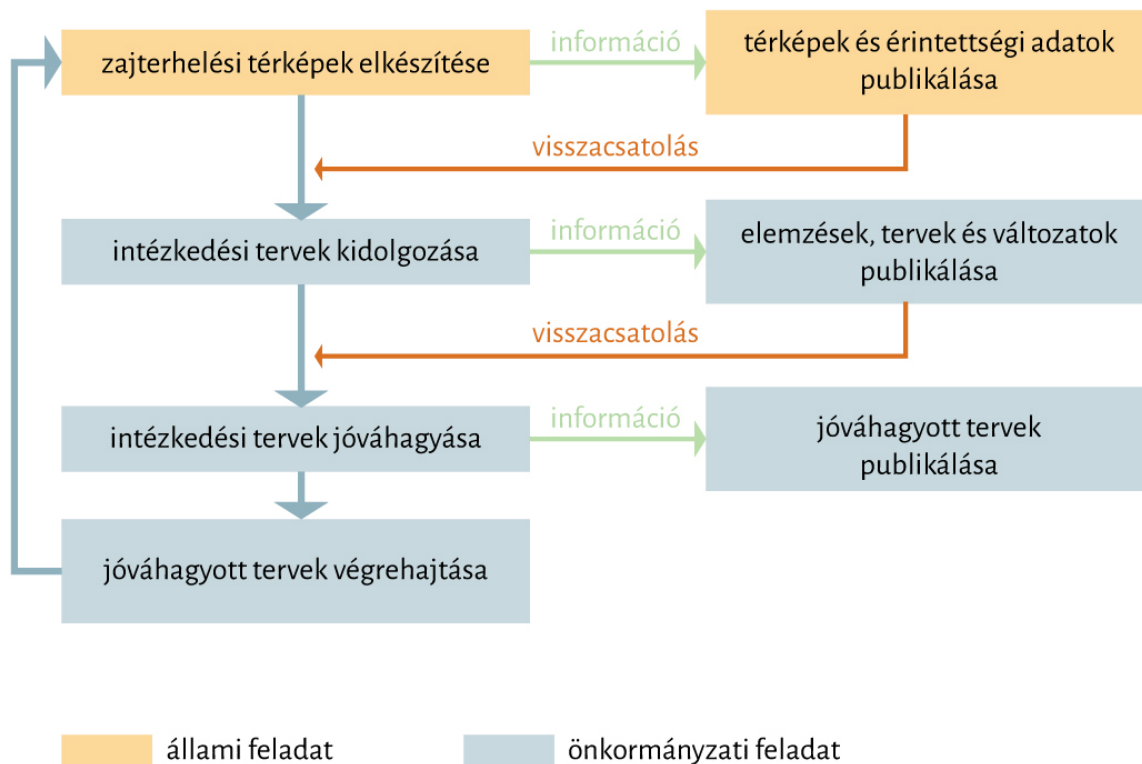
A stratégiai zajtérképekre épülő intézkedési tervek elkészítésének kötelezettjei az érintett önkormányzatok.

Nagyon fontos előírás és feltétel, hogy a KR előírja a stratégiai zajtérkép, illetve az intézkedési terv készítésére kötelezettek együttműködését! (Lásd KR 7.§-ában foglaltak.)

Az intézkedési terv készítésének részletes szabályait a 25/2004. (XII. 20.) KvVM rendelet 10.§-a tartalmazza. (A miniszteri rendelet hatályos változata [itt](#) érhető el.)

A jogszabályokban rögzített megállapítások, javaslatok nagyon világosan rámutatnak arra az alapvető tényre, hogy az intézkedési terv nem csupán egy speciális szakterület – nevezetesen a környezeti zaj elleni védelem – feladata és kötelezettsége, hanem egy igen szerteágazó együttműködést, sokszereplős együtt-gondolkodást igénylő szakmai feladat!

A környezeti zaj értékeléséről és kezeléséről szóló szabályozás 5 évente ismétlődő teljes ciklikus folyamatát (a stratégiai zajtérképek készítésétől az intézkedések végrehajtásáig terjedő) összefoglalóan a következő diagramban tekintjük át:

III. A „Segédlet” célja, küldetése

A jogszabályi előírásoknak megfelelően intézkedési tervet csakis szakértői jogosultsággal rendelkező szakember készíthet, illetve ha nincs ilyen alkalmazottja a kötelezettnek, akkor a feladat elvégzésébe ilyen engedéllyel rendelkezőt kell bevonni.

A szakértő azonban nem rendelkezik azokkal a helyi ismeretekkel, kompetenciákkal, amelyek egy adott település intézkedési tervének elkészítéséhez elengedhetetlenül szükségesek. Kell, hogy a szakértők és a kötelezett önkormányzatok munkatársai szoros együttműködésben dolgozzanak ezen feladat ellátásában. Ez az együttműködés nem képzelhető el anélkül, hogy szakmailag „egy nyelvet beszéljenek” a partnerek.

Az önkormányzatoknál – kevés kivétellel – hiányzik az a szakmai szemlélet és felkészültség, amely a feladat elvégzéséhez kívánatos lenne. Ez nagymértékben rontja a zaj elleni küzdelem eredményességét és hatékonyságát.

Egyértelműen szükség mutatkozott olyan segédlet elkészítésére, amely gyakorlatias szakmai megközelítéssel támogatja az önkormányzatokat a zajvédelmi feladataik ellátásában, képessé teszük őket a szakmai partnerrel való együttműködésre.

Az útmutató elsősorban olyan szemléletformáló, általános ismereteket tartalmaz, amelyek segítik a szakterületen való eligazodást, a környezeti zajvédelemben való tájékozódást. *Nem kíván mélyreható szakmai képzést helyettesíteni, ám abban segíti a kötelezett önkormányzatok munkatársait, a közreműködő, véleményező hatóságok munkáját, hogy hasznos ismeretet ad az általuk ellátandó feladat elvégzéséhez.*

Az egységes szemlélet jelentős mértékben növelheti a zaj elleni védelem hatékonyságát.

IV. Az intézkedési terv készítésének „stratégiája”

Kiemelt jelentőséget tulajdonítunk annak, hogy felhívjuk a figyelmet a környezeti zaj elleni védelemmel (így az intézkedési tervekkel) kapcsolatos legalapvetőbb megközelítési szempontokra, elvekre, mert ezek meghatározóak!

Röviden és összefoglalóan áttekintjük ezeket:

- a.) Egy-egy település környezeti zajállapotának kezelése (nem csak zajcsökkentésről van szó!) nem csupán a környezetvédelemért felelős intézményi egység feladata és kötelezettsége – még ha a koordinációt általában ők is végzik. Valamennyi, a település működésével összefüggő tevékenység és intézkedés hat a környezeti zajállapotra, befolyásolja azt. Ezért a település környezeti zajállapotának kezelésében az önkormányzat (polgármesteri hivatal) minden szervezeti egységének megvan a maga felelőssége, kompetenciája és feladata. Aktív és felelősségteljes közreműködésük, együttműködésük nélkül eredménytelen a zaj elleni küzdelem!
- b.) A környezeti zaj kezelése (jelen esetben intézkedési terv készítése) nem csupán 5 évente jelentkező, ismétlődő feladat!

Az ilyen téves felfogás (gyakorlat) a zajcsökkentés (zajkezelés) eredményességét, hatásosságát, költséghatékonyságát teljes mértékben lerontja, értelmetlenné és lehetetlenné teszi.

A folyamatosság szükségességét erősíti meg és lenne hivatott kikényszeríteni a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. tv. 46.§ (4) bekezdésében foglalt előírás, amely gyakorlatilag a stratégiai zajtérképekkel leírt környezeti zajállapot folyamatos nyomon követését írja elő. („A helyi

önkormányzatok környezetvédelmi feladatai” c. IV. fejezet.) A törvény aktuális változata [ide kattintva](#) érhető el.

Így az intézkedési terv ciklusonkénti megújítása tulajdonképp egy folyamatos „zajállapot kezelés” kitüntetett mérföldköve kell, hogy legyen.

Azt kell, hogy jelentse, hogy a zajállapot folyamatos kezelését 5 évente felülvizsgáljuk, azaz

- **ÁTTEKINTJÜK** a korábban megfogalmazott és kijelölt intézkedések folyamatát, a megvalósítás adott időpontban levő helyzetét, állását;
- **ÉRTÉKELJÜK** a megtett intézkedések eredményességét, hatékonyságát;
- **FELMÉRJÜK ÉS ÉRTÉKELJÜK** a legutóbbi (5 évvel ezelőtti) állapothoz képest bekövetkező komplex, minden területre kiterjedő trendeket és változásokat (a megújított stratégiai zajtérkép adatait kiemelten is figyelembe véve);
- az egyéb változásokat is figyelembe véve **EGY FELÜLVIZSGÁLT, MEGÚJÍTOTT INTÉZKEDÉSI TERVET ÁLLÍTUNK ÖSSZE ÉS FOGADUNK EL**, amely a település működésével és működtetésével összefüggő minden területre és aspektusra kiterjed (a konkrét zajcsökkentéstől kezdve a gyermekek és fiatalok szemléletformálásáig);
- a következő 5 évben pedig ezen szempontoknak és irányoknak, feltételrendszernek megfelelően történik a település működtetése, fejlesztése – figyelembe véve a környezeti zaj elleni védelem sajátos szempontjait.

Csakis egy ilyen szemléletű és megközelítésű zajkezelés („intézkedési terv”) lehet eredményes, hatékony és gazdaságos!

Minden egyéb, alapvetően nem ezen jellemzők szerinti „intézkedési terv” eredménytelen, hatástalan ráadásul pazaroló lesz!

V. *Az intézkedési tervek készítésének folyamata, ütemezése*

(Részletesen lásd: 1. és 2. sz. mellékletek)

Akkor, amikor az intézkedési terv, mint feladat jelentkezik, szükséges, hogy tisztában legyünk az annak elvégzését jelentő főbb részfeladatokkal, azok időszükségletével, az egész projekt végrehajtásának menetével.

Természetes, hogy minden projekt egyedi, nincs két egyforma intézkedési terv. *(Minden zajtérkép-készítés, minden intézkedési terv-készítés egy „kaland” – mondta az EU zajtérképezés munkacsoportjának szakmai vezetője 2002-ben...)*

Ezt is szem előtt tartva, azért lehet vázolni egy olyan – elméleti – ütemezést, amely jellemzőnek mondható, és segíti a konkrét projekt végrehajtását.

Meg lehet adni olyan jellegzetesnek mondható idődiagramot, amely tartalmazza

- az egyes végrehajtandó részfeladatokat,
- az egyes részfeladatok becsült időszükségletét,
- a részfeladatok elvégzésének ütemezését, egymásra épülő logikai sorrendjét.

Elkészítettük, és mellékletben (1. és 4. sz. mellékletek) megtalálhatóan bemutatjuk az intézkedési tervek elkészítésének teljes projekt-végrehajtási folyamatára vonatkozó elméleti időtervet, Gantt-diagramot. Ez az idődiagram a magyarországi végrehajtás sajátosságait, jellemző feladatait is tartalmazza. *(Átfutási idő – projekt időszükséglete – 17 hónap.)*

Javasoljuk, hogy ennek figyelembe vételével már most kezdődjön el a felkészülés a 2022-2023. években elvégzendő feladatokra!

VI. A „Segédlet” - szakmai/műszaki tartalom

(Részletesen lásd: 3. sz. melléklet)

A stratégiai zajtérképekre épülő intézkedési tervek készítéséhez összeállított részletes szakmai/műszaki anyag (a tényleges szakmai segédlet) – „Háttérdokumentáció” címmel – a 3. sz. mellékletünkben található.

Tartalma az alábbi főbb pontokra terjed ki:

I. Bevezetés

- I.1. A segédlet céljai
- I.2. A környezeti zaj egészségkárosító hatásai

II. A környezeti zajról

- II.1. Hang és zaj
- II.2. Hangtani alapfogalmak
- II.3. A környezeti zaj elleni védelem – a legszükségesebb alapismeretek

III. A környezeti zaj elleni küzdelem az Európai Unióban

- III.1. Az európai zajpolitika
- III.2. Az európai (közösségi) szabályozásról

IV. Jogszabályi háttér (jogszabályok, egyéb követelmények)

- IV.1. A jogi szabályozás feladata, szerepe
- IV.2. Vonatkozó jogszabályi előírások rövid ismertetése
- IV.3. A környezeti zajállapot jellemzői, indikátorai, értékelése a közösségi szabályozásban

V. A stratégiai zajtérképekről

- V.1. A stratégiai zajtérképek elkészítésének célja, „küldetése”
- V.2. A stratégiai zajtérképek elkészítési folyamatának főbb elemei, lépései

VI. A stratégiai zajtérképre épülő intézkedési terv

VI.1. Az intézkedési tervek tárgya

VI.2. Az intézkedési tervekkel kapcsolatos tapasztalatok

VI.3. Szemlélet és megközelítés

VI.4. Az intézkedési terv készítésének alapvető feltételrendszere

VI.5. A hatékony tervezést támogató speciális zajtérképek

VI.6. Az intézkedési terv főbb tartalmi követelményei

VI.7. Kiegészítés az intézkedési terv tartalmi követelményeinek értelmezéséhez és gyakorlatban történő teljesítéséhez

VI.8. Javaslat a lehetséges intézkedések feldolgozására

VII. Zajcsökkentés - KÖZÚT

VII.1. A közúti közlekedés zajkibocsátása

VII.2. A közúti közlekedés okozta terhelés csökkentésének lehetőségei

VII.3. A közúti közlekedés okozta zajterhelés csökkentési lehetőségeinek összefoglaló áttekintése

VIII. Zajcsökkentés - VASÚT

VIII.1. A vasúti közlekedés zajkibocsátása – zajösszetevők és jellemzőik

VIII. 2. Műszaki lehetőségek a forrásnál történő zajcsökkentésre

VIII. 3. Intézkedési tervekben figyelembe vehető zajcsökkentési megoldások

IX. Zajcsökkentés - REPÜLÉS

IX.1. Bevezetés a repülési zajhoz

IX.2. A repülési zaj forrásai

IX.3. A repülési okozta zajterhelés

IX.4. A repülési zajterhelés csökkentésének lehetőségei

X. Zajcsökkentés – ÜZEMI ZAJ

X.1. Az „üzemi zaj” fogalma a közösségi szabályozásban

X.2. Az üzemi zajok csökkentési lehetőségei

XI. Zajcsökkentési lehetőségek a terjedési úton, az észlelés helyén

XI.1. Zajárnyékolás

XI.2. Növényzet alkalmazásának lehetőségei és korlátai

XI.3. Zajcsökkentés az észlelés helyén („passzív” védelem)

XII. A településtervezés eszközei

XII.1. A településtervezés, településrendezés jelentőségéről

XII.2. A településfejlesztés, településrendezés céljai és fő feladatai

XIII. Zajcsökkentés a szubjektív megítélés megváltoztatásával

XIII.1. A hang szubjektív megítéléséről

XIII.2. A zavaró hatás csökkentésének lehetőségei

XIV. Szemléletformálás, mint a zaj elleni védelem egyik leghatásosabb eszköze

VII. A zajcsökkentési intézkedési terv finanszírozását biztosító „Támogatói Okirat”-tal (TO) kapcsolatos útmutatás

(Részletesen lásd: 5. sz. melléklet)

Az intézkedési tervek elkészítéséhez szükséges forrás átadása a környezetvédelemért felelős tárca (jelenleg az Agrárminisztérium) és az Önkormányzat között aláírt támogatói okirattal történik.

A forrás átadása előfinanszírozás formájában történik (előre utalással, a TO aláírását követő 30 napon belül) utólagos elszámolási kötelezettséggel.

A Támogatói Okirattal kapcsolatos útmutatót, segédletet a „Támogatói Okirattal kapcsolatos útmutató” című 5. sz. melléklet tartalmazza részletesen.